

PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING MAZMUNI VA MOHIYATI

Abdurakhimova Muxtaram Mirjalol qizi

Namangan davlat pedagogika instituti
Pedagogika nazariyasi va tarixi 1-kurs magistranti
E-mail: muxtaramxon56@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada pedagogik texnologiyalardan foydalanish, o'quvchilar bilimini oshirishda pedagogik texnologiyalarning o'rni, pedagogik texnologiyalarni dars jarayonida qo'llash usullari yoritilgan. Maqola ta'lim texnologiyasi o'quv jarayonini tashkil etishni takomillashtirish vositasi sifatida va texnologiyaning jadal rivojlanishidan pedagogik g'oyalarning orqada qolishini bartaraf etish vositasi sifatida keng ochib berilgan.

Kalit so'zlar: protsessual-harakat, audiovizual ta'lim, komil inson, pedagogik texnologiya, didaktik o'yinlar, o'qish motivlari, erkin va mustaqil qobiliyat, o'quv maqsadlari, ta'lim mazmuni, pedagogik o'zaro ta'sir vositalari.

АННОТАЦИЯ

В данной статье описано использование педагогических технологий, роль педагогических технологий в совершенствовании знаний учащихся, способы использования педагогических технологий в ходе урока. В статье широко раскрываются образовательные технологии как средство совершенствования организации учебного процесса и как средство устранения отсталости педагогических идей от бурного развития технологий.

Ключевые слова: процессуально-двигательное, аудиовизуальное образование, совершенная личность, педагогическая технология, дидактические игры, мотивы обучения, свободные и самостоятельные способности, образовательные цели, содержание образования, тайные средства педагогического взаимодействия.

ABSTRACT

This article describes the use of pedagogical technologies, the role of pedagogical technologies in improving students' knowledge, methods of using pedagogical technologies in the course of the lesson. The article broadly reveals educational technology as a means of improving the organization of the educational process and as a means of eliminating the backwardness of pedagogical ideas from the rapid development of technology.

Key words: procedural-movement, audiovisual education, perfect person, pedagogical technology, didactic games, study motives, free and independent ability, educational goals, educational content, pedagogical interaction secret remedies.

Pedagogik texnologiyalar ta'lim jarayonining unumdorligini oshiradi, o'quvchilarni mustaqil fikrlash jarayonini shakllantiradi, o'quvchilarda bilimga ishtiyoq va qiziqishni oshiradi, bilimlarni mustahkam o'zlashtirish, ulardan amaliyotda erkin foydalanish ko'nikma va malakalarini shakllantiradi.

An'anaviy o'qitish tizimi, aytish mumkinki, yozma va og'zaki so'zlarga tayanib ish ko'rishi tufayli "axborotli o'qitish" sifatida tafsiflanadi, chunki o'qituvchi faoliyati birgina o'quv jarayonining tashkilotchisi sifatida emas, balki nufuzli bilimlar manbaiga aylanib borayotganligini ta'kidlagan holda baxolanmoqda.

Birinchiidan, pedagogik texnologiya ta'lim (tarbiya) jarayoni uchun loyihalalanadi. Binobarin har bir jamiyat shaxsni shakllantirish maqsadini aniqlab beradi va shunga mos holda ma'lum pedagogik tizim mavjud bo'ladi. Bu tizimga uzluksiz ravishda ijtimoiy buyurtma o'z ta'sirini o'tkazadi va ta'lim-tarbiya mazmunini umumiy holda belgilab beradi. "Maqsad" esa pedagogik tizimning qolgan elementlarini o'z navbatida yangilash zarurligini keltirib chiqaradi.

Ikkinchiidan, ilmiy texnik taraqqiyotning rivojlanayotgan bosqichida axborotlarning keskin ko'payib, fan va texnikaning rivojlanishi bilan inson faoliyati chegarasi nihoyatda kengayib borayotganligi va o'qitish imkoniyatlari katta bo'lgan yangi texnologiyalarning ta'lim sohasiga kirib kelayotganligi, o'qitish jarayonida foydalanish uchun vaqtning chegaralanganligi, shuningdek yoshlarni hayotga mukammal tayyorlash talablari ta'lim tizimiga yangi texnologiyalarni joriy etishni taqozo etmoqda. Yangi metodikalarni talab etadigan va ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanib borayotgan va unga o'zining ma'lum xususiyatlarini joriy etadigan yangi texnikaviy, axborotli, audiovizuallari vositalar mavjudki ular yangi pedagogik texnologiyalarni real voqelikka aylantirdi.

Uchinchiidan, sanoat va boshqa texnologiyalarning auditoriyaga uzluksiz kirib kelishi va jonli o'quv obyektlariga aylanishi o'qituvchining an'anaviy metodika doirasidan chiqib ketishiga va tabiiy ravishda, texnologik yondashuvlarni qo'llashga ehtiyojni tug'dirmoqda.

Bugunning har bir pedagogi har tomonlama rivojlangan, yetuk, barkamol avlodni tarbiyalab, davlatimizga munosib mutaxassis yetkazishni o'z oldiga asosiy maqsad qilib qo'yadi. Shunday ekan, u pedagogik texnologiyalar asosida darsni tashkil etish va ta'lim sifati, samaradorligini oshirishda o'z hissasini qo'shish zimmasidagi asosiy vazifalardan biri ekanligini unutmasligi lozim.

"Ta'lim texnologiyasi" tushunchasining semantik mazmuni 60-yillarning o'rtalaridan boshlab pedagogik matbuotda va xalqaro konferensiyalarda faol tadqiq qilinib, muhokama etila boshlandi. Bunday yaqindan o'rganish natijasi "ta'lim texnologiyasi" tushunchasining ko'p funktsiyali talqini bo'ldi.

Jahon ta'lim makonida pedagogik texnologiyalarning rivojlanish jarayoni shartli ravishda uch bosqichga bo'linadi, ularning har biri birinchi navbatda u yoki bu tendentsiya bilan tavsiflanadi. Shunday qilib, birinchi bosqichning (1920-1960) asosiy tendentsiyasi o'qitish sifatini oshirish bo'lib, u samaraliroq o'qitishning yagona yo'nalishi sifatida qaraldi. O'quv jarayonida ommaviy axborot vositalaridan foydalanish orqali ta'lim samaradorligini oshirishga harakat qilindi. Ikkinchi bosqich (1960–1970) pedagogik texnologiya bazasining kengayishi bilan tavsiflanadi. Audiovizual ta'lim va dasturlashtirilgan ta'limdan tashqari, informatika, telekommunikatsiya nazariyasi, pedagogik kvalimetriya, tizimli tahlil va pedagogika fanlari asosida pedagogik texnologiyaning asosi qurildi; pedagogik texnologiyaning uslubiy asoslarining paydo bo'lishi, og'zaki ta'limdan audiovizual ta'limga o'tish, professional pedagogik texnologlar tayyorlashni faol amalga oshirish. Bu davrda ta'lim jarayoni texnologiyasi tizimli yondashuv asosida ishlab chiqilib, tadqiqotchilar ta'lim texnologiyasi deganda fan va texnikaning eng so'nggi yutuqlari asosida ta'lim jarayonini optimallashtirish tamoyillarini o'rganish, ishlab chiqish va ulardan foydalanish tushuniladi. Uchinchi, zamonaviy bosqich ta'lim texnologiyasi ko'lamining kengayishi bilan tavsiflanadi. Agar ilgari uning funktsiyalari asosan o'quv jarayoniga xizmat qilish bilan qisqartirilgan bo'lsa, bugungi kunda pedagogik texnologiya o'quv jarayonini rejalashtirish va tashkil etishda, metodlar va o'quv vositalarini ishlab chiqishda etakchi rol o'ynaydi. Bu bosqich kompyuter laboratoriyalari va displey sinflarini faol yaratish bilan tavsiflanadi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyaning rivojlanishining xarakterli tendentsiyasi, - o'quv jihozlari va texnologik o'qitish vositalarini yaratish va ulardan foydalanish bilan bog'liq amaliy masalalarni hal qilishda tizimli tahlildan foydalanish. Barcha darajadagi tizim tahlilining asosiy mezoni (o'quv qo'llanmalarini rejalashtirishdan tortib, o'quv jarayoniga joriy etishgacha) optimallik mezoni hisoblanadi. Ta'lim vositalarini yaratish va ulardan foydalanishda tizimli tahlildan foydalanish, albatta, ijobiy va istiqbolli masaladir. So'nggi paytlarda pedagogik texnologiya deganda o'quv jarayonini tahlil qilish va tashkil etishning yangi ilmiy yondashuvlari ("ta'lim texnologiyasi" yoki "ta'lim jarayoni texnologiyasi") tushuniladi. Ta'lim texnologiyasi ikki guruh masalalarni o'z ichiga oladi, birinchisi, o'quv jarayonida texnik vositalardan foydalanish, ikkinchisi - uni tashkil etish bilan bog'liq masalalar.

So'nggi 30 yil ichida ta'lim texnologiyasining mohiyati to'g'risida davom etayotgan munozaralar ko'plab o'qituvchilar, pedagogik komissiyalar va birlashmalarning ko'plab ta'riflarida o'z aksini topdi. Uning mohiyati ikki ekstremal nuqtai nazarning to'qnashuvida yotadi: kimdir pedagogik texnologiyani o'qitishning zamonaviy texnik vositalari majmuasi deb hisoblasa, boshqalari uni muloqot jarayoni deb e'lon qiladi. Alohida guruh "ta'lim texnologiyasi" tushunchasida vositalar va

o'quv jarayonini birlashtirgan mualliflardan iborat. Pedagogik texnologiyani rivojlantirishning asosiy yo'nalishlariga quyidagilar kiradi: o'quv jarayoni texnologiyasida texnik vositalar va dasturlashtirilgan o'qitishdan foydalanish. Ushbu yo'nalish o'quv materialini tahlil qilish va o'qituvchi va talabalarning o'quv faoliyatini tashkil etish bilan bog'liq keng ko'lamli muammolarni birlashtiradi. Ba'zi tadqiqotchilar "ta'lim texnologiyasi" ning butun ta'lim jarayonini tizim sifatida ko'rib chiquvchi, yaxlit holda o'rganadigan maxsus yo'nalishni ajratib ko'rsatish zarur deb hisoblashadi. "Pedagogik texnologiya o'quv jarayonining yangi tushunchalarini, o'qitishning yangi vositalari va usullarining o'zaro ta'siri muammolarini hamda o'qitishni tashkil etishda tizimli yondashuvdan foydalanishni birlashtiradi"

Adabiy manbalarning nazariy tahlili bugungi kunda pedagogika fanida "ta'lim texnologiyasi" tushunchasi umuman qabul qilinmagan degan xulosaga kelish imkonini berdi.

YUNESKO hujjatlarida ta'lim texnologiyasi ta'lim shakllarini optimallashtirish maqsadida texnik va inson resurslari va ularning o'zaro ta'sirini hisobga olgan holda o'qitish va o'qitishning butun jarayonini yaratish, qo'llash va belgilashning tizimli usuli sifatida ko'rib chiqiladi.

Jahonning taniqli pedagoglaridan V.P. Bepalko pedagogik tizimni ikkita asosiy qismdan tashkil topgan tizim deb hisoblaydi: didaktik vazifa va uni hal qilish texnologiyasi. U har bir didaktik vazifa adekvat o'qitish texnologiyasi yordamida hal etilishini, uning yaxlitligi uning uchta tarkibiy qismi: tashkiliy shakl, didaktik jarayon va o'qituvchi malakasining o'zaro bog'liq rivojlanishi va ishlatilishi bilan ta'minlanishini ta'kidlaydi. Ta'lim texnologiyasi ko'pincha o'quv jarayonini dasturlash uchun ilmiy tamoyillar tizimidan foydalanish va ularni baholashga imkon beradigan aniq o'quv maqsadlariga yo'naltirilgan holda o'quv amaliyotida foydalanish sohasi sifatida talqin etiladi. V.P. Bepalko ushbu sohaning o'rganish mavzusiga emas, balki talabaga ko'proq e'tibor qaratishini, ishlab chiqilgan amaliyotni (uslublar va o'qitish usullarini) empirik tahlil qilish jarayonida sinab ko'rish va o'qitishda audiovizual vositalardan keng foydalanishni belgilaydi [6].

Yana bir taniqli pedagog V.M. Monaxov ta'lim texnologiyalarini loyihalashda aksiomatik yondashuvni taklif qiladi. U to'qqizta aksiomani ilgari suradi, ularning amalga oshirilishi pedagogik texnologiyalarni "madaniy, to'g'ri, uslubiy jihatdan tayyorlangan va asosli" loyihalash va amalga oshirishga olib keladi [24]. Aksiomalarning birinchi guruhiga pedagogik texnologiyalarni mamlakatning yagona ta'lim makoniga kiritishni ta'minlovchi aksiomalar (aksiomalar: pedagogik texnologiyalarga bo'lgan talab; o'qitish va tarbiya jarayonida har bir o'qituvchi tomonidan ulardan foydalanishning yetarliligi; o'quv predmetiga nisbatan universalligi) aksiomalardir. tizimlari) kiradi. Aksiomalarning ikkinchi guruhiga ta'lim

jarayonini modellashtirish aksiomalari kiradi (aksiomalar: o'quv jarayoni modelini loyihalash; o'quv jarayoni modelini belgilovchi parametrlar; ta'lim jarayonining axborot modelini texnologiyalashtirish). Aksiomalarning uchinchi guruhi – ta'lim jarayonini normallashtirish aksiomalari (aksiomalar: o'qituvchining kasbiy faoliyatini texnologiyalashtirish; o'quv jarayoni loyihasini standartlashtirish; pedagogik texnologiya ishlashi kerak bo'lgan ish muhitini shakllantirish).

Pedagogik texnologiya deganda, eng avvalo, qo'yilgan pedagogik maqsadga erishishning eng oqilona yo'llari tizimi, ta'lim jarayonini ilmiy tashkil etish, eng oqilona va samarali yo'llarini belgilab beruvchi tizim tushuniladi, deb hisoblaydilar. Yakuniy ta'lim va madaniy maqsadlarga erishish. Shu bilan birga, ularning fikriga ko'ra, ta'lim texnologiyasi quyidagi talablarga javob berishi kerak: tizimli, kontseptual va ilmiy, tizimli, boshqariladigan, takrorlanadigan, rejalashtirilgan samaradorlik, algoritmik, iqtisodiy jihatdan maqbul, takrorlash va yangi sharoitlarga o'tkazish imkoniyati. Bundan tashqari, kasb-hunar ta'limi muassasalarida mutaxassislar tayyorlashning texnologik jihatlari o'quv faoliyatini tashkil etish, o'quv fanini o'rganish, o'quv ma'lumotlarini taqdim etish, bilimlarni monitoring qilish va baholash, o'qituvchilar va talabalar faoliyatini rag'batlantirish va rag'batlantirish darajasida taqdim etilishi mumkin.

Pedagogik texnologiya, mazmunli umumlashma bo'lib, uni uch jihat bilan ifodalash mumkin: ilmiy, pedagogik texnologiyalar pedagogika fanining bir qismi bo'lganida, o'qitish maqsadi, mazmuni va usullarini o'rganuvchi va rivojlantiruvchi hamda pedagogik jarayonlarni loyihalashtiruvchi; protsessual-tavsifiy - jarayonning tavsifi (algoritmi), rejalashtirilgan o'quv natijalariga erishish maqsadlari, mazmuni, usullari va vositalari to'plami; protsessual-harakat - texnologik (pedagogik) jarayonni amalga oshirish, barcha shaxsiy, instrumental va uslubiy pedagogik vositalarning ishlashi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning asosiy fazilatlari orasida mashhur pedagog G.K. Selevko pedagogik texnologiyaning strukturasi belgilaydi, unga quyidagilar kiradi: kontseptual asos; ta'lim mazmuni (o'qitish maqsadi; o'quv materialining mazmuni); protsessual qism - texnologik jarayon (ta'lim jarayonini tashkil etish); talabalarining o'quv faoliyatining usullari va shakllari; o'qitish usullari va shakllari; o'qituvchining materialni o'zlashtirish jarayonini boshqarishdagi faoliyati; ta'lim jarayoni diagnostikasi). G.K. Selevko har qanday pedagogik texnologiya quyidagi asosiy metodologik talablarga (mezonlarga) javob berishi kerak, deb hisoblaydi: kontseptuallik (har bir pedagogik texnologiya ta'lim maqsadlariga erishish uchun falsafiy, psixologik, didaktik va ijtimoiy-pedagogik asoslashni o'z ichiga olgan ma'lum bir ilmiy kontseptsiyaga tayanish bilan tavsiflanishi kerak); sistematik (pedagogik texnologiya tizimning barcha belgilariga ega bo'lishi kerak:

jarayonning mantiqiyliigi, uning barcha qismlarining aloqasi, yaxlitligi); nazorat qilish imkoniyati (o'quv jarayonini rejalashtirish va loyihalash, bosqichma-bosqich diagnostika, natijalarni to'g'rilash uchun turli xil vositalar va usullarni qo'llash imkonini beradi); samaradorlik (zamonaviy pedagogik texnologiyalar raqobat sharoitida mavjud bo'lib, natijalar bo'yicha samarali va xarajatlar bo'yicha optimal bo'lishi, ma'lum bir o'qitish standartiga erishishni kafolatlashi kerak); takrorlanuvchanlik (bir xil turdagi boshqa ta'lim muassasalarida va boshqa subyektlar tomonidan ta'lim texnologiyasidan foydalanish imkoniyati).

Pedagog P.I. Pidkasiyning fikricha, "pedagogik texnologiya" atamasi didaktikadagi yo'nalish, o'qitishning texnologik jihatdan ishlab chiqilgan tizimi, o'qituvchining metod va usullari tizimi, metodologiya va ta'limning individual usullarini anglatadi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar o'quv jarayonida maqsadlarga erishishning eng oqilona vositasi. Ta'lim jarayoni har tomonlama, tizim sifatida, uning birligi va o'zaro bog'liqligida ko'rib chiqiladi.

Pedagogik texnologiyasi, bir tomondan, o'quv axborotini qayta ishlash, ifodalash, o'zgartirish va taqdim etish usullari va vositalari yig'indisi bo'lsa, ikkinchi tomondan, o'qituvchining o'z bilimini oshirish usullari to'g'risidagi fandir. Zarur texnik yoki axborot vositalaridan foydalangan holda o'quv jarayonida talabalarga ta'sir qiladi. Ta'lim texnologiyasi - bu tizimli toifa bo'lib, uning tarkibiy qismlari:

- o'quv maqsadlari;
- ta'lim mazmuni;
- pedagogik o'zaro ta'sir vositalari;
- o'quv jarayonini tashkil etish;
- talaba, o'qituvchi;
- faoliyat natijasi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. T.Yoqubov//“Pedagogika tarixi va nazariyasi”//T-2008//B-248.
2. Yo'ldoshev J.F., Usmonov S.A. “Pedagogik texnologiya asoslari”.Toshkent-o'qituvchi», 2004